

GONZEND RIVIERENLAND

MANIFEST

DE FRUITMOTOR

WAAROM

ONZE DROOM VOOR 2030

Rivierenland gonst van de biodiversiteit en daar zetten we samen de schouders onder.

Biodiversiteit alleen iets voor natuurgebieden? In ons rivierenlandschap worden dorpen, erven en natuurgebieden verbonden door bloeiende bermen en slootranden, streekeigen heggen en boomgaarden, bloemrijke akkerranden en rijke uiterwaarden, groene schoolpleinen en bedrijventerreinen. Dieren krijgen weer ruimte en mensen voelen zich thuis. In dit landschap herkennen we de geschiedenis van Rivierenland. Het landschap is van ons allemaal.

A white bird with a black cap is flying over a body of water. In the background, there are tall reeds and a lush green field. The image is framed by a white, wavy border on the left side.

WE HOUDEN VAN HET LANDSCHAP

De rivier stroomt onophoudelijk door haar bedding, al eeuwenlang. Ze neemt niet alleen water mee, ook zaden, grind en klei om die op een nieuwe plek weer achter te laten. Soms pakt ze de ruimte, overspoelt ze de uiterwaarden, alleen de kruinen nog zichtbaar. Dan trekt ze zich terug, gekalmeerd, het landschap verandert. Die dynamiek maakt de uiterwaarden uniek. De natuur die hier voorkomt vind je bijna nergens anders.

De Nederrijn, Waal en Maas: majestueus hun weg vervolgend, onverstoorbaar, langs ruige uiterwaarden. Daarlangs huppelt de Linge, vriendelijk slingerend, de kleine zus. Daartussen acht gemeenten, door het water met elkaar verbonden.

DE RIVIEREN ZIJN ONZE RUGGENGRAAT

Ons landschap is altijd in beweging geweest, zeker ook in de afgelopen decennia. Grote delen van het moerassige rivierengebied zijn ontgonnen tot modern landbouwland, er zijn snelwegen bijgekomen, wijken en bedrijventerreinen. Grienden, wilgen en hoogstamfruitboomgaarden maakten plaats voor weilanden en akkers. Die dynamiek is nog niet geweken, want ook de energietransitie, klimaatadaptatie, nieuwe woningbouw en infrastructuur zitten om ruimte te springen.

HOE MAKEN WE VAN DIE OPGAVEN EEN KANS?

De groen-blaauwe dooradering langs de rivieren, van oost naar west, ligt klaar als een ruggengraat. Laten we die ruggengraat gebruiken en uitbouwen, versterken en verbinden, tot in de haarvaten van het landschap. Zo versterken we onze unieke identiteit, wordt Rivierenland klimaatbestendig én toekomstbestendig, en kunnen we ervan blijven houden.

2022 DOOR DE OGEN VAN EEN KLEINE FLADDERAAR

Voorzichtig sla je je vleugels uit, klaar om de wijde wereld in te trekken. Je proeft de warme, droge lentelucht, zoekt een spoor van zoete nectar. Een vleugje pik je op, dan is het weer verdwenen. Onzeker ga je op pad.

Voldaan duw je je roltong uit om de nectar op te zuigen. Honger had je! Je vliegt heel wat af. Eten zoeken

kost tijd. Soms vind je een paar bloemen, dan is er weer een tijdje niets. Kieskeurig ben je niet, gelukkig maar. Wel kieskeurig zijn je kinderen.

En dus zoek je en zoek je: maar de juiste waardplant om eitjes op te leggen komt niet op je pad. Je maakt je zorgen, de tijd dringt. En inmiddels ben je best wel moe.

LATEN WE SAMEN GONZEN

Met dit manifest slaan wij – overheden, bedrijven, inwoners, vrijwilligersorganisaties en ‘streekholders’ – de handen ineen voor een leefbaar en mooi Rivierenland. In dat Rivierenland leven mens en natuur samen. Biodiversiteit krijgt een vanzelfsprekende plek – ook in onze tuinen, in onze bermen en langs onze akkers – en daarvoor voelen we ons allemaal verantwoordelijk. Zo ontstaat een cultuurlandschap dat barst van de planten en de dieren, waarmee we sterk en vol vertrouwen de toekomst aankunnen.

Hiermee dragen we bij aan de ambities van het Nederlandse Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de Europese lidstaten: vóór 2030 moet tenminste 10% van het cultuurlandschap uit een groen-blauwe dooradering bestaan. Oftewel: een netwerk van landschapselementen vol (bio)diversiteit.

Wij houden allemaal van deze regio, omdat we er wonen, werken of genieten. Onze waardering voor dit gebied is wat ons, als ondertekenaars van dit manifest, verbindt. Samen laten wij Rivierenland weer gonzen!

**IN 2030...
VOORZICHTIG KRUIP JE UIT JE EI**

Wat ruikt het hier lekker! Je hebt trek en valt met je neus in de boter. Gulzig zet je je kaken in het jonge, groene blad.

In de weken die volgen groei je als kool. Tot je op een mooie dag niet als rups maar als vlinder tevoorschijn kruipt. Verwonderd kijk je naar je kleurrijke, sterke vleugels. Ineens gaat er een wereld voor je open. Verrukt laat je je meevoeren op een zachte zomerbries. Langs de rivier, over een dijk met bloeiende bermen naar divers begroeide achtertuinen. Je strijkt neer in een grote vlinderstruik. Tussen de explosie van paarse bloemen gonst het: kleine bijen, daartussen koolwitjes en Citroentjes. En.. hé, spot je daar nou een wel heel aantrekkelijke soortgenoot?

HOE

SAMENWERKEN LANGS 5 SPOREN

Samen zijn we op zoek gegaan naar de kansen. Wat past er in dit gebied? Hoe richten we samen het landschap in zodat het weerbaar en gezond is in de toekomst? Hoe poetsen we parels in het landschap op? Waar kunnen we verbindingen leggen?

Het fantastische nieuws: er is al volop beweging. Allerlei pioniers zijn al begonnen met het verbeteren van biodiversiteit en landschap. Tot en met het jaar 2030 ontstaan de meeste kansen langs vijf sporen.

1

WE NEMEN VERANTWOORDELIJKHEID VOOR ONZE EIGEN BIODIVERSITEIT

We doen het zelf goed, en beter. Ecologisch berm- en slootbeheer wordt de norm. We beschermen (groen) erfgoed volgens hedendaagse duurzame inzichten.

DOEL 2030

We maaien in 2025 50% van onze bermen volgens Kleurkeur, in 2030 is dit 100%. Dit streven is in lijn met het Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit van Provincie Gelderland.

PRAKTIJKVOORBEELD

Ecologisch bermbeheer Culemburg en het leernetwerk voor Ecologisch Bermbeheer van Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG)

2

WE STIMULEREN EN INSPIREREN INITIATIEVEN VAN ONDEROP

Veel inwoners, ondernemers en andere lokale partijen nemen initiatief: om bijvoorbeeld een ommetje aan te leggen of agrarisch natuurbeheer uit te voeren. Het is belangrijk dat we die 'van-onderop-projecten' ondersteunen, bijvoorbeeld met gebiedsmakelaars.

DOEL 2030

Alle acht gemeenten voorzien vóór 2025 in een aanspreekpunt voor initiatiefnemers met een groen plan. In 2030 zorgen gemeenten en bewoners samen voor lokaal groen.

PRAKTIJKVOORBEELD

Bloemrijk Enspijk en Vlindertuin in Tiel

3

WE GEBUIKEN DE MEERWAARDE VAN DE UITERWAARDEN

Trek de natuur van de uiterwaarden naar de dorpen en trek de mensen uit de dorpen de uiterwaarden in en je zult verbaasd staan. De natuur zelf krijgt meer ruimte, de dorpen aan de dijken worden groener en krijgen een sterkere, regionale identiteit. Door bijvoorbeeld streekeigen heggen, bomen en bloemranden aan te planten worden de dorpen opgepoetst als parels aan de dijk. Ze gaan glanzen!

Het programma 'Ruimte voor de Rivier' (nu Integraal Rivierenmanagement) is onze inspiratie. Dit plan weet succesvol verschillende opgaven te combineren. Samen kunnen we ruimte maken voor water, weide en wandelaars en tegelijk de historie van de dorpen aan de dijk koesteren.

DOEL 2030

Initiatiefnemers in de buurt van uiterwaarden weten elkaar te vinden en verbinden verschillende doelen met elkaar: sterke dijken, biodiverse uiterwaarden en mooie dorpen.

PRAKTIJKVOORBEELD

Maaien, dijkversterking en biodiversiteitsverbetering van Waterschap Rivierenland en Waardmanschap in de Hurwenense uiterwaard.

4

WE MAKEN DE KOMGEBIEDEN GROENER EN BLAUWER

Wanneer de rivier vroeger buiten haar oevers trad overspoelde ze de komgronden en liet ze in de laaggelegen delen klei achter. Mensen gingen deze vruchtbare komgronden gebruiken. Tot ver in de vorige eeuw had ieder dorp zijn eigen dorpspolder omgeven door kades. Tussen de dorpspolders liggen vanouds moerassige gebieden. Door deze boezemgebieden werden weteringen gegraven om water naar de rivieren af te voeren. Dit landschap van dorpspolders met daartussen boezems speelt een belangrijke rol in de uitdagingen van vandaag: klimaatadaptatie, biodiversiteitsverbetering en energietransitie.

We gaan de oude komgronden weer omvormen tot natuurlijke blauwe boezems met ruimte voor natuur en water(berging), voor weidevogels, voor bosjes, grienden en hooilanden. De blauwe boezems verbinden we via biodiverse wandeldijkjes over oude kades met de dorpen. Zo ontstaat een groene ribbenkast.

DOEL 2030

In de blauwe boezems maken we hooilanden en grienden. Deze boezems verbinden we met de dorpen door houtwallen, bermen, heggen en struwelen aan te leggen. Die natuurlijke verbindingen vormen 10% van het landschap.

PRAKTIJKVOORBEELD

Versterken 4 ecologische verbindingzones door Waterschap Rivierenland.

5

WE WERKEN AAN EEN GROEN MAATPAK ROND DE STEDEN EN DORPEN

De komende decennia wordt veel gevraagd van Rivierenland op het gebied van woningbouw, bedrijvigheid, energiewinning en waterbeheer. Met een fijnmazig netwerk van natuurlijke stroken langs de kavelgrenzen maken we kwartier voor een dynamisch klimaat én dynamisch landschapsgebruik. Dat netwerk zal een nieuw groen maatpak vormen voor de dorpen in het landschap.

Je kunt denken aan biodiverse bermen met knotwilgen, struweelhagen en singels, zodat van dorp naar dorp groene linten ontstaan. Groen-blauw omlijste kavels worden niet alleen ingericht voor wonen of bedrijvigheid, maar ook voor waterberging, wandelen, sporten en moestuinieren.

DOEL 2030

We streven naar een mooi landschap op de overgang van dorpen naar het landschap met een groenblauwe dooradering van 10%.

PRAKTIJKVOORBEELD

De Steendert in Est en Kuilenburger polder plan in Culemborg.

MET WIE GAAN WE DIT SAMEN DOEN?

DOE JE MEE? WIJ NODIGEN JOU VAN HARTE UIT.

- Gemeenten (en hun groenbeheerders, gebiedsmakelaars, ruimtelijk ordening medewerkers en landschapscoördinatoren),
- terreinbeheerders,
- inwoners en burgerinitiatieven/coöperaties,
- vrijwilligersgroepen,
- verenigingen voor natuur en landschap,
- agrarisch natuurverenigingen (ANVs),
- boeren en bedrijven,
- Waterschap Rivierenland,
- Rijkswaterstaat,
- provincie Gelderland en
- anderen die zich inzetten voor een biodivers Rivierenland.

COLOFON

- Fotografie: Jacqueline van Rooij, Jos Zwaan, Mitchell Luo, Finn Passchier, Clay Banks, Sandra Lansue, Vincent van Zalinge, Aves, Emiel Maters, Gerrit Witte Schuur, Carolien van Oijen, Rowan Heuvel
- Tekst: De Fruitmotor en Communicatiebureau de Lynx
- Bron: Op naar een manifest 'Gonzend Rivierenland', Henk van Blerck (Schokland & Water) en Henk van Ziel (Buro Hemmen), 2022, opgesteld in opdracht van de gemeenten Neder-Betuwe, Buren, Culemborg, West Betuwe, Tiel, Zaltbommel, Maas en Waal en Maasdriel.
- Vormgeving: Puur Anouk

DEZE PARTNERS MAKEN GONZEND RIVIERENLAND MOGELIJK

Regio Deal Fruitdelta Rivierenland, Provincie Gelderland, Betuwewind, Rabobank Coöperatief Stimuleringsfonds, Bij Bewust Betuwe, Waterschap Rivierenland, Deltaplan Biodiversiteitsherstel, De Fruitmotor.

